

یوسفیون اسلام
یوسفیون شرعیات و قانون
پروگرام ماسٹری انفسیر و حدیث

دولت جموری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت علمی

وصایای ده گانه سورة الأنعام

(رساله ماسٹری)

محصل: اولیا خان (متوکل)

استاد رہنما: دکتور محمد اسماعیل (لبیب بلخی)

سال: ۱۳۹۸ هـ ش

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

دولت جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت علمی

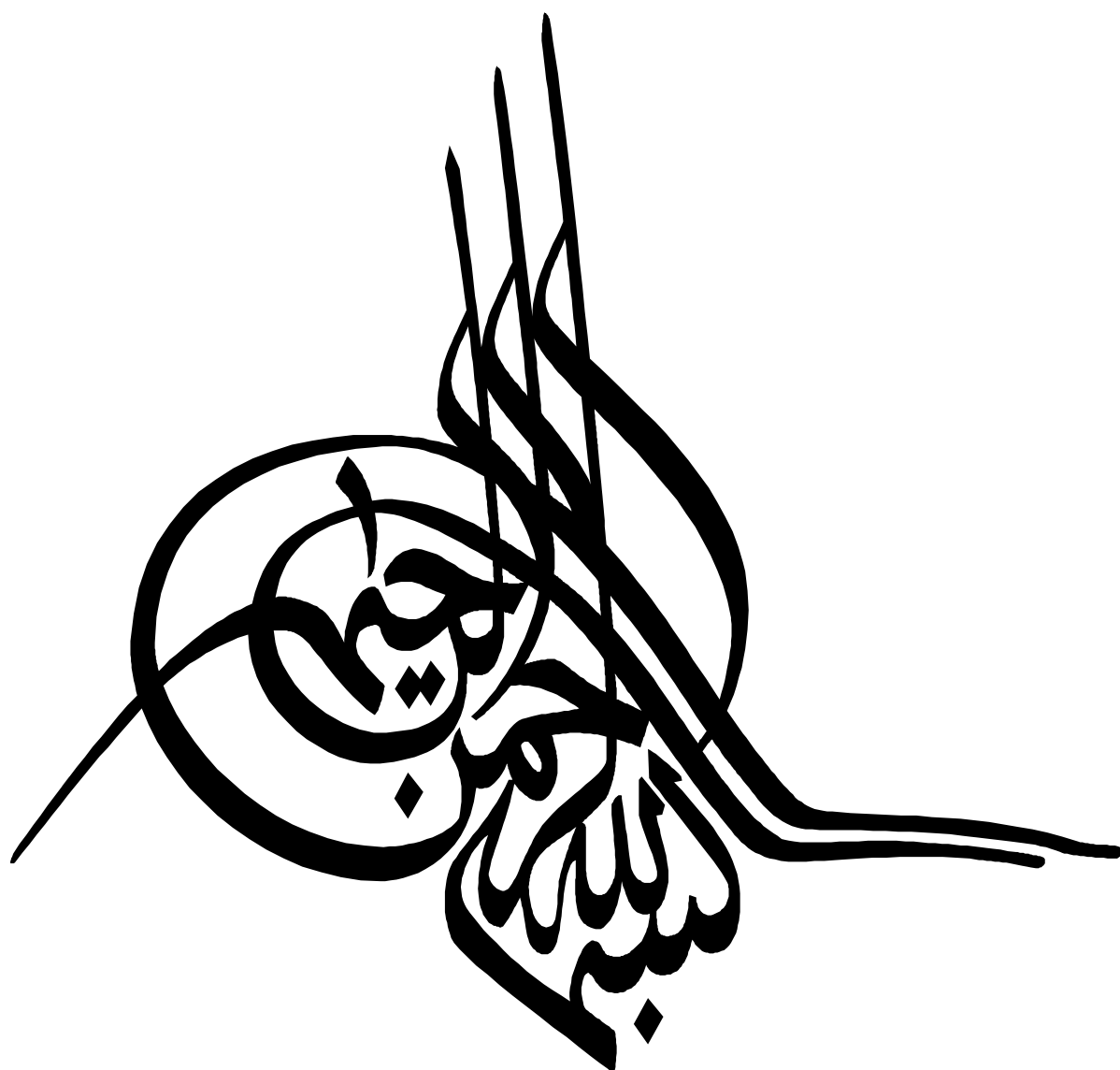
وصایای ده گانه سورة الأنعام

(رساله ماستری)

محصل: اولیا خان (متوکل)

استاد رهنما: دکتور محمد اسماعیل (لبیب بلخی)

سال: ۱۳۹۸ هـ ش -

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعيات و قانون

دپيارتمنت تفسير و حديث

بورد ماستري

تصديق نامه

محترم اوليا خان ولد خدا دوست ID: SH-MST-97-382 محصل دور چهارم تفسير و حديث
كه رساله ماستري خويش را زير عنوان: وصايات ده گانه سورة الانعام
به روز سه شنبه تاريخ ۳ / ۳ / ۱۴۰۰ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس
بررسی هیات تحکیم مستحق د ۷۸ (نمره په عدد) هفتاد و هشت (نمره په حروفو) گردید.

موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم :

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	استاد شکرالله مخلص	عضو هیات	
۲	دکتور عبدالباری حمیدی	عضو هیات	
۳	دکتور محمد اسماعیل لیبب بلخی	استاد رهنما و رئیس جلسه دفاع	

..... معاون علمی

..... امر بورد ماستري

خلاصه بحث:

این پایان نامه پیرامون یکی از موضوعات مهم و برجسته توصیوی زیر عنوان "وصیای ده گانه سورة الأنعام" صحبت نموده است. همانا صحبت در مورد توصیه های قرآنی از مزایای ویژه اخلاقی یا اعتقادی برخوردار است، سخن پیرامون مسائل داغ اعتقادات، اخلاقیات، جرایم و جنایات که در واقع بخش بزرگ از زندگی ما همین ها احاطه نموده از ارزش و اهمیت بالا برخوردار است.

هرچند تحقیق در مورد این همه مسائل مهم و بر آورنده به ویژه بخش اعتقادات و جرایم از سطح علمی و فهم ناقص من به مراتب بالاتر است، بازهم کوشیده ام تا درلابلای این اثر به مسائل مهم که وابستگی به وصایای ده گانه سورة الأنعام داشته باشد در روشنی قرآن کریم، احادیث نبوی، کتب عقاید و کتب فقه به آن بپردازم. بدین منظور پایان نامه هذا، شامل همه مسائل متعلق به وصایای ده گانه است که در این آیات آمده است: {قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطْنٌ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ} - وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَيْلِ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا تَكْلَفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ} - وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ¹ ترجمه: بگو: بیائید چیزهایی را برایتان بیان کنم که پروردگارتان بر شما حرام نموده است. این که هیچ چیزی را شریک خدا نکنید، و به پدر و مادر نیکی کنید، و فرزندان را از ترس فقر و تنگدستی مکشید ما به شما و ایشان روزی می دهیم و به گناهان کبیره نزدیک نشوید، خواه آشکار باشد و خواه پنهان، و کسی را بدون حق مکشید که خداوند آن را حرام کرده است. اینها اموری هستند که خدا به گونه مؤکد شما را بدانها توصیه می کند تا آنها را بفهمید و خردمندانه عمل کنید. به مال یتیم جز به نحو احسن نزدیک مشوید تا آن گاه که یتیم به رشد کامل خود می رسد و پیمان و ترازو را به تمام و کمال و دادگرانه مراعات دارید و ما هیچ کسی را به انجام چیزی جز به اندازه تاب و توانش موظف نمی سازیم. و هنگامی که سخنی گفتید، دادگری کنید (و از حق منحرف نشوید) هر چند از خویشاوندان باشد. و به عهد و پیمان خدا وفا کنید. اینها چیزهایی هستند که خداوند شما را به رعایت آنها توصیه می کند، تا این که متذکر شوید و پند گیرید. این راه مستقیم من است از آن پیروی کنید و از راههای پیروی نکنید که شما را از راه خدا پراکنده می سازد. اینها چیزهایی است که خداوند شما را بدان توصیه می کند تا پرهیزگار شوید. پس داشته های این اثر همانا مسائل متعلق به همین آیه بالا است که در برگرفته ده توصیه های اعتقادات، اخلاقیات و جرایم می باشد به مو شگافی و تحقیق پرداخته ام تا رهنمای

1. سورة الأنعام 151-152-153

خوبی برای مسلمانان این مرزوبوم قرار گیرد، و از مزایای اعتقادی و اخلاقی قرانی استفاده اعظمی نموده باشیم. بطور خلاصه این پایان نامه شامل مباحث زیر می باشد:

1. نخستین توصیه ده گانه سورة الأنعام پیرامون حرمت شرک است، بدون شک شرک یکی از مباحث بزرگ عقیده اسلامی است که همیشه قرآن کریم به اجتناب از آن می پردازد.
 2. توصیه دومی سورة الأنعام پیرامون احسان به والدین است، آنانکه بهترین تحفه پروردگار و ستاره درخشان در زندگی هر فرد اند، نیکی به والدین نشان ایمانداری و مسلمانی است.
 3. توصیه سومی اجتناب از قتل فرزندان است، اسلام عزیز از همان آغاز بعثت تا قیام قیامت قتل نفس به ویژه کشتار فرزندان را جرم نابخشیدنی و گناه بسا بزرگ عنوان نموده است.
 4. توصیه چهارمی اجتناب از فحشا و عمل نامشروع است که در واقع آبروی انسان را لکه دار میسازد.
 5. توصیه پنجمی، اجتناب از قتل و کشتن انسان بی گناه است، شریعت اسلامی بخاطر حفظ نفس راه های متعددی را جلو چشم ما گذاشته است و به هیچ عنوان اجازه نمی دهد نفسی را که خداوند به ما امانت گذاشته است به شیوه ناحق گرفته شود.
 6. توصیه ششمی، اجتناب از تلف و خوردن ناحق مال یتیم است، شرعیت اسلامی همه جامعه اسلامی را به عنوان خانواده بزرگ و کوچک می شناسد، خوردن مال مردم را به ناحق حرام دانسته است.
 7. توصیه هفتمی، پابندی به پیمان و ترازو در حساب و کتاب است، خوردن مال مردم زیر هر عنوانی که باشد کاملاً حرام و قابل بخشش نیست، یکی از اهداف بزرگ شعیب علیه السلام در لابلای دعوت به توحید همانا پابندی به پیمان و ترازو گفته شده است.
 8. توصیه هشتمی، عدالت است، پروردگار عادل است و عدالت را در همه امور محوله انسانی لازم دانسته و همیشه بشریت را سفارش می نماید تا عدالت را همیشه نظر داشته باشند.
 9. توصیه نهمی، وفا به عهد یکی دیگر از مسائل مهم اسلامی است، همانگونه که عهد شکنی یکی از ویژه گی های زشت و خصلت ناشایسته منافقین خوانده شده است.
 10. توصیه آخری: استقامت به راه راست است، استقامت و پایداری بخاطر حفظ عقیده و باور اسلامی یک امر لازمی و قابل تقدیر است، راه راست همان راه قرآن، راه پیامبران می باشد.
- واژه گان کلیدی:** توصیه، شرک، والدین، قتل، عهد، یتیم، پیمان، ترازو، استقامت و فرزند.

فهرست عناوین

عنوان	صفحه
اهداء.....	أ
شكر و تقدير.....	ج
خلاصه بحث.....	د
مقدمه.....	١
الف. بيان موضوع.....	١
ب. اهميت موضوع.....	١
ج. هدف تحقيق.....	٢
د. سوالات تحقيق.....	٢
هـ. سبب انتخاب موضوع.....	٢
و. پيشينه تحقيق.....	٣
ز. نو آوري تحقيق.....	٤
ح. مشكلات تحقيق.....	٤
ط. روش تحقيق.....	٤
ي. نحوه نگارش.....	٥

فصل اول

مباحث مقدماتی و مفهوم شناسی

مبحث اول: پیرامون سورة الأنعام.....	٨
مطلب اول: مفهوم سورة و آيات.....	٩
مطلب دوم: وجه تسميه سورة به الأنعام.....	١٢
مطلب سوم: سبب نزول سورة الأنعام.....	١٤
مطلب چهارم: فضيلت و اهداف سورة الانعام.....	١٥

مبحث دوم: مفهوم وصایا و اهداف آن	۱۸
مطلب اول: شناخت وصیت از حیث لغت و اصطلاح	۱۹
مطلب دوم: اهداف وصیای قرآنی	۲۰
مطلب سوم: شیوه های کاربردی وصایا در قرآن کریم	۲۲
مطلب چهارم: نیاز بشریت به وصایای قرآنی	۲۸
مطلب پنجم: اهمیت توصیه های قرآنی در سورة الأنعام	۳۰
مبحث سوم: آیات متضمن وصایای ده گانه	۳۲
مطلب اول: ترجمه اجمالی این آیات	۳۲
مطلب دوم: فلسفه و حکمت ترتیب این وصایا	۳۵

فصل دوم

وصایای مربوط به عقیده

مبحث اول: مفهوم عقیده	۴۱
مطلب اول: اهمیت توصیه های قرآنی در عقیده	۴۲
مطلب دوم: ثمره عقیده اسلامی	۴۴
مبحث دوم: اجتناب از شرک	۴۷
مطلب اول: تعریف شرک	۴۸
مطلب دوم: انواع شرک	۴۹
مطلب سوم: فرق بین شرک اکبر و اصغر	۵۲
مطلب چهارم: جزای مشرک	۵۴
مطلب ششم: چگونگی اجتناب از شرک	۵۶
مبحث سوم: استقامت به راه راست	۵۷
مطلب اول: تعریف راه راست	۵۸
مطلب دوم: فضائل پابندی به راه راست	۶۰

- مطلب سوم: چگونگی تداوم به راه راست ۶۲
- مطلب چهارم: جزای زشت انحراف از راه راست ۶۴
- مطلب پنجم: پیامد نیکوی راه یافتگان استقامت ۶۵

فصل سوم

وصایای مربوط به اخلاقیات

- مبحث اول: احسان به والدین ۶۸
- مطلب اول: تعریف اب و ام ۶۹
- مطلب دوم: تعریف اخلاق ۶۹
- مطلب سوم: معنی احسان به والدین ۷۲
- مطلب چهارم: فضائل احسان به والدین ۷۴
- مطلب پنجم: پیامد زشت نافرمانی از والدین ۷۶
- مبحث دوم: نهی از قتل فرزندان ۷۹
- مطلب اول: تعریف قتل و فرزند ۸۰
- مطلب دوم: گناه قتل فرزندان ۸۰
- مطلب سوم: اسباب قتل فرزندان ۸۱
- مطلب چهارم: مسئولیت والدین در قبال فرزندان ۸۳
- مبحث سوم: اجتناب از فحشاء ۸۴
- مطلب اول: تعریف فحشاء ۸۵
- مطلب دوم: اجتناب از فحشاء ۹۴
- مطلب سوم: اسباب ارتکاب فحشاء ۸۸
- مطلب چهارم: جزای مرتکب فحشاء ۸۹
- مطلب پنجم: پیامد زشت فحشاء ۹۰

فصل چهارم

وصایای مربوط به قضایای اجتماعی

مبحث اول: اجتناب از قتل نفس	۹۴
مطلب اول: انواع قتل نفس و جزای هریک	۹۵
مطلب دوم: فرق بین قتل فرزندان و دیگران	۹۶
مطلب سوم: سرانجام قاتل	۹۸
مبحث دوم: اجتناب از خوردن مال یتیم	۱۰۰
مطلب اول: تعریف یتیم	۱۰۱
مطلب دوم: کفالت یتیم	۱۰۱
مطلب سوم: اجتناب از خوردن مال یتیم بدون حق	۱۰۳
مطلب چهارم: سر انجام ناگوار خوردن مال یتیم	۱۰۴
مبحث سوم: پابندی به عدالت در کیل و وزن	۱۰۷
مطلب اول: تعریف کیل و میزان	۱۰۸
مطلب دوم: جزای متخلفین در پیمانه و ترازو	۱۰۹
مطلب سوم: چگونگی کمی و کاستی در پیمانه و ترازو	۱۱۰
مبحث چهارم: عدالت گستری	۱۱۳
مطلب اول: تعریف عدالت	۱۱۴
مطلب دوم: فضائل عدالت گستری	۱۱۵
مطلب سوم: چگونگی عدالت گستری	۱۱۵
مطلب چهارم: خیانت در عدالت	۱۱۶
مبحث پنجم: وفا به عهد	۱۱۷
مطلب اول: تعریف عهد و پیمان	۱۱۸
مطلب دوم: فضائل پابندی به عهد و پیمان	۱۱۹

مطلب سوم: تاریخچه عهد و پیمان.....	۱۲۰
مطلب چهارم: جزای زشت عهد شکنی	۱۲۲
نتیجه گیری	۱۲۶
پیشنهادهات	۱۲۸
فهرست آیات.....	۱۲۹
فهرست احادیث	۱۳۷
فهرس اعلام.....	۱۴۰
فهرست منابع و مآخذ.....	۱۴۱

خلاصه و نتیجه گیری

اسلام در مرحله عمل و عقیده راه و روش های فراهم راه مسلمانان قرار داده و پایه های آنرا بر ایمان به خدا و تقویت روح فضیلت و اخلاق نیکو بنا نهاده است. تعالیم اسلام در این زمینه بقدری دقیق و هماهنگ با فطرت انسان است که اگر به آن عمل شود، و معاشرت ها رنگ انسانی الهی به خود می گیرد، سیمای زندگی عوض میشود، پیامد نیکو در دنیا و آخرت نصیب شده و رضامندی پروردگار خوشنودی پیامبرش که بزرگترین هدف یک مسلمان است دست میدهد. این تعالیم اسلامی عبارت از کنترل نفس، پیروی از نبی رحمت، تمایل به نیکوکاران، اجتناب از بدکاران، همسانی و همخوانی با مزایای اخلاقی قرآن، وفا به عهد و پیمان همگام با عدالت گستری در جامعه اسلامی با در نظر داشت زشتی شرک، بد اخلاقی و قتل نفس که قابل بخشش نیست.

در این پایان نامه بخش مهم از مسائل وصایای ده گانه سورة الأنعام به تفصیل تذکر رفته است، توصیه های قرانی پیرامون مسائلی اعتقادی، اخلاقی، اجتماعی، و جنائی می باشد که در چهار فصل و چندین مبحث و برخی مطالب به آن به شکل تفصیلی پرداخته ایم. در فصل اول این پایان نامه روی مفاهیم و مفهوم شناسی در سه مبحث که شامل مفهوم سورة الأنعام، تعریف وصایای قرانی، و تشریح آیه های توصیه های ده گانه تحقیق تفصیلی نموده ام در فصل دوم این اثر به وصایای مربوط به عقیده در سه مبحث پرداخته ام، که هر مبحث شامل عقیده دوری از شرک، اجتناب از شرک، و استقامت به راست را شامل می باشد. همانگونه که در فصل سوم روی وصایای مربوط به اخلاقیات که شامل احسان به والدین، اجتناب از فحشاء و نهی از قتل فرزندان می باشد سخن گفته ایم. در فرجام در فصل چهارم مسئله وصایای مربوط به قضایای اجتماعی در پنج مبحث پرداخته ایم، در مبحث اول اجتناب از قتل نفس، سپس اجتناب از خوردن مال یتیم، متعاقبا پیرامون پابندی به عدالت در کیل و وزن، بالاخره با مبحث عدالت گستری و وفا به عهد اثرم را خاتمه بخشیدم.

بدین منظور فشرده آنچه را که در این پایان نامه تذکر رفته است می توان در چند نقاط کلیدی که بیانگر همه داشته های این اثر است خلاصه نمود و آن هم قرار ذیل اند:

1. وصایای ده گانه سورة الأنعام شامل ده توصیه کلی اخلاقیات، اجتماعیات، جنائی و اعتقادی می باشد.
2. سورة الأنعام شامل توصیه های اجتناب از شرک، استقامت به راه راست، احسان به والدین، اجتناب از فحشاء، نهی از قتل فرزندان، نهی از قتل نفس، اجتناب از خوردن مال یتیم، پابندی به وزن و کیل، عدالت گستری، و وفا به عهد و پیمان می باشد.
3. در سورة الأنعام از هر جهت به شیوه زندگی انسانها به نحوی اهتمام صورت گرفته، و تمام دستورالعمل دین مبین اسلام بر مبنای حفظ ارزش های، اعتقادی، انسانی، اخلاقی، دینی و فرهنگی می باشد.

4. نخستین توصیه ده گانه سورة الأنعام پیرامون حرمت شرک و تحریم سازی مشرکین است، بدون شک شرک یکی از مباحث بزرگ عقیده اسلامی است که همیش قرآن کریم به اجتناب از شرک و مسائل مربوط به شرک سفارش می نمایند، بخاطر آنکه شرک اصلاً قابل بخشش نیست.
5. توحید و یکتا پرستی بهترین راه رسیدن به بهشت است، همانگونه که شرک و عملکرد شرکی انسان را به قعر دوزخ می افکند.
6. اسلام عزیز از همان آغاز بعثت تا قیام قیامت قتل نفس به ویژه کشتار فرزندان را جرم نابخشیدنی و گناه به بسا بزرگ عنوان نموده است.
7. خوردن مال مردم را به ناحق حرام دانسته و خوردن مال افراد مسکین و یتیم را که نیاز به کمک و دستگیری دارند بسا گناه بزرگ می داند.
8. پابندی به پیمان و ترازو در حساب و کتاب است، خوردن مال مردم زیر هر عنوانی که باشد کاملاً حرام و قابل بخشش نیست.

پیشنهادات

در پایان این اثر که حاوی پیشنهادات ضروری در مورد مزایای اعتقادی، اخلاقی، اجتماعی، جنائی می باشد، گوشه ای از فضایل و ارشادات گهربار قرآنی را به خواننده گرامی تقدیم میدارم، قرآنیکه تلاوتش رحمت و ایمان به وی رکن اصیل اسلام است، آنکه آیاتش برهان، احکامش ریحان و عمل به آن مهم می باشد، پس چه زیباست تا همگان از توصیه های قرآنی به ویژه در بخش های اعتقادی، اخلاقی، اجتماعی، جنائی، و موارد دیگر استفاده اعظمی ببریم، زیرا این پیشنهادات از نقطه نظر تربیتی کم اهمیت تر از ضروریات زندگی یومیه نیست. سخن از قرآن و توصیه های آن زاده صفائی، و پاکیزگی در زندگی هر انسان مومن به خداوند است. هرگاه انسان مربیان و والدین خردمند و روشنفکر در آفرینش این همه زمین و آسمان، ماه، خورشید، ستارگان و به طور کلی قرآن کریم دقت نماید، به این نتیجه خواهند رسید که قرآن کریم به عنوان بهترین و معلم را ستین به همه بشریت فرستاده شده است. بدین وسیله پیشنهادات در این زمینه قرار ذیل است:

1. توجه جدی مربیان و والدین عزیز جهت آگاهی دهی کامل از داشته های قرآن کریم.
2. آشنا سازی نسل نوین به داشته های اعتقادی، اخلاقی اجتماعی و جنائی قرآن کریم.
3. مسئولیت پذیری، علماء، مربیان، بزرگان و افراد بانفوذ جامعه در قبال تربیت افراد سالم.
4. توجه جدی مسئولین مکاتب، مدارس، تحصیلات عالی پیرامون آموزش قرآن کریم.
5. به راه اندازی دوره های ترجمه و تفسیر قرآن کریم جهت استفاده درست از توصیه های قرآنی.
6. عملی سازی توصیه های قرآنی در زندگی اجتماعی.

فهرست منابع و مآخذ

1. آلوسی، سید محمود، روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم والسبع المثانی، ناشر، دار الکتب العلمیة - بیروت سال نشر 1415ق
2. ابن فارس، أحمد بن فارس بن زكرياء القزويني الرازي، أبو الحسين، معجم مقاييس اللغة، ناشر دار الفكر، سال نشر 1399هـ - 1979م.
3. ابن كثير، أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي البصري ثم الدمشقي، تفسير القرآن العظيم، - ابن كثير، ناشر، دار طيبة للنشر والتوزيع سال نشر 1999 م
4. ابن تيمية؛ تقي الدين أبو العباس أحمد بن عبد الحليم بن عبد السلام بن عبد الله بن أبي القاسم بن محمد ابن تيمية، اقتضاء الصراط المستقيم، ناشر: دار عالم الكتب، بيروت، لبنان سال نشر 1999م
5. ابن منظور، أبو الفضل، جمال الدين ابن منظور الأنصاري الرويفعي الإفريقي، لسان العرب، محمد بن مكرم بن علي، ناشر دار صادر - بيروت سال نشر 1414هـ
6. ابن جوزي، جمال الدين أبو الفرج عبد الرحمن بن علي بن محمد الجوزي. فنون الافنان في عيون القرآن، ناشر: دار البشائر سال نشر: 1987م
7. أبو الفداء، اسماعيل حفي بن مصطفى الاستنبولي الحنفي الخلوتي. روح البيان، ناشر: دار الفكر - بيروت بدون تاريخ.
8. ابن قدامة، أبو محمد موفق الدين عبدالله بن احمد بن محمد بن قدامة المقدسي. المغني. ناشر: مكتبة القاهرة. سال نشر: ١٩٦٨م.
9. أبو حيان، محمد بن يوسف بن علي بن يوسف بن حيان اثير الدين الاندلسي. البحر المحيط، ناشر: دار الفكر - بيروت . سال نشر: ١٤٢٠هـ.
10. اسماعيل، شهاب الدين محمود بن عبدالله الحسيني الآكوسي. روح المعاني، ناشر: دار الکتب العلميه - بيروت. سال نشر: ١٤١٥هـ.
11. انصاري، مسعود و محمدعلي طاهري، دانشنامه حقوق خصوصي، ناشر: خاور. سال نشر: ١٣٨٥هـ.
12. بغوي، أبو محمد حسين بن مسعود، معالم التنزيل في تفسير القرآن، تفسير البغوي، سال نشر 1320ق
13. بخاري، محمد بن اسماعيل البخاري، صحيح البخاري، ناشر، دارالفكر بيروت سال نشر 1999م
14. بيضاوي، ناصر الدين أبو سعيد عبد الله بن عمر بن محمد الشيرازي البيضاوي، أنوار التنزيل وأسرار التأويل، ناشر، دار إحياء التراث العربي - بيروت، سال نشر : 1418هـ

15. بن باز، عبد العزيز بن عبد الله بن باز، العقيدة الصحيحة وما يضادها، ناشر: الجامعة الإسلامية بالمدينة المنورة، سال نشر: 1975م
16. بغوي، محيي السنه ابو محمد الحسن بن م سعود بن محمد بن الفراء البغوي الشافعي. تفسير البغوي، ناشر: دار احياء التراث العربي - بيروت. سال نشر: ١٤٢٠هـ
17. بيضاوي، ناصر الدين أبو سعيد عبد الله بن عمر بن محمد الشيرازي البيضاوي، أنوار التنزيل وأسرار التأويل، ناشر، دار إحياء التراث العربي - بيروت، سال نشر 1418 هـ
18. ترمذی، محمد بن عيسى بن سَورَة بن موسى بن الضحاک، سنن الترمذی، ناشر مصطفى البابي الحلبي - مصر سال نشر 1975م
19. ترمذی، محمد بن عيسى بن سوره بن موسى بن الضحاک الترمذی، سنن الترمذی، ناشر: مكتبة البابي الحلبي - مصر سال نشر: ١٩٧٥م
20. جوهری، اسماعيل بن حماد، صاح اللغة، ناشر: دار الكتب العلمية. سال نشر ٢٠٠٢م
21. جعفر، شرف الدين، الموسوعة القرآنية، خصائص السور، محقق: عبد العزيز بن عثمان التويجزي، ناشر: دار التقريب بين المذاهب الإسلامية - بيروت، سال نشر: 1420
22. حموي، أحمد بن محمد بن علي الفيومي ثم الحموي، أبو العباس، المصباح المنير في غريب الشرح الكبير، ناشر: المكتبة العلمية - بيروت، سال نشر: 2002م
23. حريقی، حمد بن ابراهيم الحريقی. التوحيد وأثره في حياه المسلم، ناشر: دار الوطن. - الرياض. سال نشر: ١٩٩٣م
24. خازن، علاء الدين علي بن محمد بن ابراهيم بن عمر الشیحي ابوالحسن مشهور به خازن، لباب التأويل في معاني التنزيل، ناشر: دار الكتب العلمية - بيروت، سال نشر: ١٤١٥هـ
25. خطيب شرييني، شمس الدين محمد بن احمد الخطيب الشرييني الشافعي. مغنى المحتاج، ناشر: دار الكتب العلمية. سال نشر ١٩٩٤م.
26. خرم دل، خرم دل، مصطفى، تفسير نور، ناشر چاپ اول احسان، سال نشر، 1388 هـ ش،
27. رازی، ابو الله محمد بن عمر بن الحسن بن الحسين الرازی مشهور به فخردين رازی، مفاتيح الغيب، ناشر: دار احياء التراث اسلامي، - بيروت، سال نشر: 1420هـ.
28. راغب اصفهانی، المفردات في غريب القرآن، ناشر دار القلم، الدار الشامیة - دمشق سوریه. سال نشر 1412 هـ

29. زركشى، ابو عبدالله بدرالدين محمد بن عبدالله بن بهادر الزركشى محمد، البرهان فى علوم القرآن، ناشر: دار احياء الكتب العربيه سال نشر: ١٩٥٧م
30. زهرانى، مرزوق بن هياس الزهرانى، أطيب النشر فى تفسير الوصايا العشر، ناشر: مجلة الجامعة الإسلامية بالمدينة المنورة، بدون تاريخ
31. زمخشري، ابو القاسم محمود بن عمرو بن احمد الزمخشري جاراالله، الكشاف عن حقائق غوامض التنزيل، ناشر: دار الكتاب العربى - بيروت. سال نشر ١٤٠٧ هـ.
32. زكريا، أبو بكر محمد زكريا، الشرك فى القديم و الحديث، ناشر: مكتبة الرشد للنشر والتوزيع، الرياض - المملكة العربية السعودية، سال نشر 2000م
33. سابق، سيد سابق، فقه السنة، ناشر: دار الكتاب العربى - بيروت لبنان، سال نشر: ١٩٧٧،
34. سيوطى، عبد الرحمن بن أبى بكر، جلال الدين السيوطى، الاتقان فى علوم القرآن ناشر: الهيئة المصرية العامة للكتاب،
35. سجستانى، ابو داود سليمان بن الاشعث بن اسحاق بن بشير بن شداد بن عمر الازدى السجستانى. سنن ابو داود، ناشر: المكتبة العصرية - بيروت . بدون تاريخ.
36. سيوطى، عبد الرحمن بن أبى بكر، جلال الدين السيوطى، أسرار ترتيب القرآن، ناشر: دار الفضيلة للنشر والتوزيع، سال نشر: 2004م
37. شوكانى، محمد بن على بن محمد بن عبد الله الشوكانى اليمنى ، فتح القدير، ناشر: دار ابن كثير، دار الكلم الطيب - دمشق، بيروت سال نشر 1414 هـ
38. طبرى، محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الآملى، أبو جعفر، جامع البيان فى تأويل القرآن، ناشر مؤسسه الرسالة، سال نشر 2000 م
39. طبرانى، سليمان بن احمى بن مطير اللخمى الشامى. معجم الكبير ومعجم الصغير ابو نعيم، حليه الاولياء 3ص 44، بيهقى، شعب الايمان
40. عثيمين، محمد بن صالح بن محمد العثيمين. عقيدة أهل السنة و الجماعة . ناشر: الجامعه الاسلاميه المدينه المنوره . سال ١٤٢٢ هـ
41. عبدالرحمن محمد مشهور به بشيرخزاد مجمع الانهر فى شرح ملتقى الابرار بيروت دارالكتب العلميه 1419 ق 1998

42. غياثي، مولوى عبدالصمد غياثي، حجاب زن مسلمان، ناشر: انتشارات نور - كابل افغانستان . سال نشر: ۱۳۸۵هـ
43. فيروز آبادي، محمد، بصائر ذوى التمييز فى لطايف الكتاب العزيز، ناشر: لجنة احياء التراث الاسلامى سال نشر: ۱۹۹۶م.
44. فوزان، صالح بن فوزان بن عبد الله الفوزان، كتاب التوحيد، ناشر: وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد - المملكة العربية السعودية، سال نشر: 1423هـ
45. قاسمى، محمد جمال الدين بن محمد سعيد بن قاسم الحلاق القاسمى . محاسن التاويل، ناشر: دار الكتب العلمية - بيروت. سال نشر: ۱۴۱۸ هـ
46. قاسم، أبو عبید القاسم بن سلام بن عبد الله الهروى البغدادى ، فضائل القرآن للقاسم بن سلام، ناشر: دار ابن كثير - دمشق، سال نشر: 1995م
47. قحطاني، سعيد بن على بن وهف القحطاني عقيدة أهل السنة والجماعة، ناشر: مطبعة سفير - الرياض. سال نشر: ۲۰۰۴م.
48. قرطبي، ابو عبدالله محمد بن احمد بن ابى بكر بن فرح الانصارى الخزرجى شمس الدين القرطبي، تفسير القرطبي، ناشر: دار الكتب المصريه - القاهرة، سال نشر: ۱۹۶۴م
49. قحطاني، سعيد بن على بن وهف القحطاني، نور التوحيد وظلمات الشرك فى ضوء الكتاب والسنة، ناشر: مطبعة سفير - الرياض، بدون تاريخ
50. مجموعه از نويسندگان؛ الموسوعة الفقهية الكويتية؛ ناشر: وزارت الاوقاف و الشؤون الاسلاميه - الكويت . سال نشر ۱۴۲۷ هـ.
51. مباركفورى، صفى الرحمن المباركفورى. رحيق المختوم. ناشر: دار الهلال - بيروت. سال نشر: ۲۰۰۲
52. محمد رشيد رضا، تفسير المنار، ناشر: الهيئه المصريه العامه للكتاب ، سال نشر: ۱۹۹۰م،
53. نسفى، ابو البركات عبدالله بن احمد بن محمود حافظ الدين النسفى. مدارك التنزيل و حقايق التاويل. ناشر: دار الكلم الطيب - بيروت. سال نشر: ۱۹۹۸م
54. نيشاپورى، مسلم بن الحجاج ابو الحسن القشيري النيشاپورى، صحيح مسلم، ناشر: دار احياء التراث الاسلامى بيروت بدون تاريخ.
55. نورسى، بديع الزمان سعيد النورسى. حقيقه التوحيد، ناشر: دار سوزلر للطباعة و النشر. سال نشر ۱۹۸۸م

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:
پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته
و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af